

LA MODELA.

A mon bon amich, lo distingit pintor Joan Llimona.

QUAN encara la pàtria tenia una esperansa de menos y nosaltres un bon company més; ¡quan encara no era mort! jo solia passar moltes estonas al seu costat.

M' agradava escoltar al amich, sentir de sa boca los animats recorts de sos viatjes, los fogosos elogis dels quadros que més l' havian ferit y las cohents sajetas que escupia contra la crítica de motllo fet ó de mala fé més ó ménos embossada; m' agradava fer, com éll, viatjar los ulls del modelo á la paleta, hont lo pinzell volleyava y fiblava com papallona frisoza entre flors pera posarse amorosida en la tela y deixar en ella, ja no sóls la colorida polsim de sas alas, sinó també la sedosa emprenta de la llum recorreguda en son camí; m' agradava veure com la misteriosa trassa del pintor me descubria en la tela los tons y matisos del natural que fins llavors mos ulls

no havian trobat encara; m' agradava en fí, aquella at-
mósfera de taller, hont la llum baixava d' alts finestrals,
pura y blanca com concebím la del primer dia, pera dar
un tó esplendent als ulls del modelo, aclarir tota xamosa
las creacions á mitj fer del meu amich y besar ab tendresa
las armas rovelladas, las esqueixadas tapisseries, los qua-
dros empolsats, las arcas, vestuaris y bimbels d' altres
centurias, que la má piadosa del bon gust havia desenter-
rat de la runa.

A voltas trobava 'l taller tancat y jo ni trucava; mon
amich s' ocupava en algun estudi de desnu, y no era del
cas que, per un egoisme meu, fés ni tant sóls perdre la
posa á la modela y promoure una corredissa cap al biom-
bo pera amagar sas carns. Me mossegava 'l llabi, plan-
yentme dels passos perduts, y trencava per un altre in-
dret. Mes com darrera d' una contradicció aixís solía
punxarme 'l desitj de tornarhi prompte, no sé si per
anyoransa ó tafaneria, la meva visita immediata no 's feya
esperar gayre. Aixís succehí en l' ocasió que 'm posa la
ploma als dits. Havía trobat la porta tancada á pany y
clau un dematí y, passats tres dias, á la tarde, vaig tornar
cap al taller, pensant trobarlo obert com calia, porque las
modelas del meu amich solian, en tot cas, presentárseli
sempre á la mateixa hora de la primera sessió. Efectiva-
ment, no vaig errar: la porta cedí y 'l cor me va batre de
complascencia, sense somniar que 'l pintor podia esser
fora.

Dos deixebles seus (amorosament entretinguts, copiant
un bon vellet de testa arrugada sobre la qual li havian po-
sat un calanyés de copa molt cónica y color d' ala de
mosca, qu' á la llum del taller cobrava no obstant uns
tons de satí marvellós) sense apenas aixecar lo cap, me
digueren que 'l pintor ja feya duas horas havia eixit y que
no podia trigar en tornar... que l' esperés,

Lo barret y 'l bastó demunt d' una arquimesa, vaig co-
mensar á tafanejar per allí ab la llibertat que l' amiatat
me consentía, quan de sopte, al girar una tela, hagué de

sorprendre'm una testa hermosíssima d' andalusa ab clavells al monyo, xavets de satí als polsos, intenció la mes picant en los ulls y una gracia tal en lo posat dels llabis, en l' arremangament del nas, en los clotets que tenia á las galdas y á la barbeta, que era una bellesa somniada.

Contemplantla estava encara, quan se presentá 'l meu amich.

Sa veu, més ronca que de costum, me feu adonar de la seva presencia quan ja havia deixat son barret de copa en la arquimesa.

—Prou n' hi há per avuy, ja poden retirar-se—deya á sos deixebles, tot treyantse 'ls guants, ab ayre trist y capficat.

Aquells rentaren la paleta, lo vell deixá 'l calanyés demunt de la cadira y, pronunciant un «passiho bé,» desaparegueren ben aviat modelo y estudiants. Lo meu amich semblava no haver reparat en mí, bellugantse per allí ab estrany desconcert, retirant escambells y cadiras, plegant caballets, girant d' una revolada las telas de sos deixebles sens ficsarse en si 'l color era ja sech ó traspuava encara. Perfi's deixá caure en una cadira curul y al aixecar lo rostre, tot fent lliscar l' oberta má per entre la sedosa cabellera, topá ab mos ulls que 'l contemplavan somrisents, la testa de l' andalusa, eixint del fondo boyrós d' una tela sense pintar, al costat meu.

La mirada del meu amich baixá rápidamente fins á trobar aquella testa hont se clavá per un instant ab melangía.

—Fesme 'l favor de girar, aqueixa tela,—'m digué per «Deu te quart»—y arreu enfonsá altra volta sa cara entre sas duas mans.

—Qué 't passa?—vaig preguntarli, obehint son manament.—Vens molt capficat. Jo que t' esperava pera darte la norabona quan he vist aqueixa testa, qu' es lo millor qu' has fet en ta vida...

—Ni may que l' hagués comensada!

Y s' aixecá, vingué á trobarla ab dos ó tres gambadas y, agafantla, la clavá de punta á terra, trencant ab lo cop son bastiment en tres bossins.

—Qué fás, no sias boig, home?... vaig cridar jo, apoderantme de l'obra mitj malmesa y plé d'ansietat.

—Déixala, déixala estar; pósala de manera que no la veje, per Deu!

Y mentres ell s'entornava á la cadira, procurí entafurar lo quadro derrera d'un armari renaixament que hi havia confós entre l'ombra, dins del vestidor que 'l biombo formava. Després, plé d'engunia per lo que aquells extrém podian suposar, vaig arrimarme respectuosament cap al meu amich y, sentint que plorava, que plorava de debó, procurí mantindre callat, á fi de no importunar lo seu sentiment.

La curiositat, l'ánzia m'acorava; mes lo dolor m'infundia respecte al mateix temps y de segur, qu'un cop esbravat lo cor, l'amich parlaria.

Aixís fou. Aixugadas las llágrimas, lo cap apoyat en la má dreta, sos ulls desviats dels meus y ab veu vergonyosa, va dirme:

—«Noy, no estranyes res de lo que faig: m'ha passat una cosa molt seria, tan seria qu'estich resolt á no pintar més. Fa quatre dias que, passejant per la carretera de Montjuich, vaig trobar duas gitanas andalusas que baixarian de dir la bona ventura als soldats del castell. La una era vella, l'altre joveneta, una y altre tipos acabats de la seva nissaga. La joveneta, sobre tot, era andalusa de garbo, de llengua, de modo de vestir... aquella faldilla curta, ab farbalanets, que no pot tindres á plom, qu'al moviment de las ancas brandeja com un péndul; aquell gran *manton* de quadros virolats que cau y s'aguanta y s'encasta als encontorns del cos, jugant ab lo mocador del cap que deixa al ayre tot lo cabell y jau aixafat al entorn del coll per hont saltirona lo doble enfilall coralí.... aquellas arracadas, aquellas agullas de monyo, plenas de pedreria falsa, aquell cabell negre que sembla amarat d'oli verge, aquellas pestanyas llargas, esqueixadas, veritable vel que la caritativa naturalesa ha posat devant dels ulls perque no 't cremen al mirarte, aquell... en fi 'l tipo

de la hurí, de la bayadera, de la sirena y ¿perqué no dir-ho?... lo tipo de l' andalusa que la pintura ha perseguit inutilment fins ara. Pera mon quadro de que t' he parlat tantas vegadas. «*La cañita de Jerez*» no podia esser la noya més apropiada. Aixís es que, en quant me deturaren y m' agafaren la má per la punta dels dits, amanintse á dirme la bona-ventura, vaig trencals-hi desseguida las oracions, parlántlashi formalment de venir al taller á guanyar una pesseta per hora. Com si las hagués picat una avessa, saltaren tot seguit ab un estirabot dels seus que manifestava la major desconfiansa en mas honradas intencions. Vaig explicárlashi ab calma y, tranquilisadas, quedarem entesos pera l' endemá.»

«Efectivament, á l' hora convinguda 's presentá la noya, mes nó acompanyada de la mare sinó d' un gitanet d' uns divuyt any que jo prenguí per jermá d' ella. Lo meteix color de noguera usada, los cabells de seda negra, caragolats demunt de l' orella en forma de llengua que li llepava 'ls polsos, ulls d' adzabeja, llabis carnosos y encesos com brasas, una cara tota passió y uns moviments rápits y elástichs com los del gat. Al veure'l, la meva imaginació vá afegir una figura al quadro.»

«No obstant jo havia de comensar per la germana, personatge principal de la composició al qual havian de clavar-se tots los ulls dels demés.»

«Vaig fer pujar la gitaneta á la tarima, son germá va asseures en aqueixa arquimesa, las camas penjant y sota 'ls seus peus un gosset d' ayguas, xullat de mitj cos fins á deixarli la pell de color de rosa, y després d' indicar de paraula á la noya, desde aquí baix, la posa que jo volia, pugí á dalt de la tarima pera posarli be 'l cap, que jo agafava ab dos dits pe 'ls polsos y per la barbeta.»

«De sobte, me sento un cop á l' espatlla; me giro, y topo ab lo front del gitanet, los ulls flamejants.»

—No la toque; dígali com desitja que 's pose y ella s' arreglará,—feu éll en andalús cerrat y tó enérgich.

«Ma primera impresió fou de sorpresa indefinible, des-

prés vaig pensar qu' éll no era jermá sino estimat gelós, y mitj compadintlo, mitj rient de la seva candidesa, me 'n vaig venir devant del caballet á comensar ab lo carbó á buscar lo contorn y encaix del cap. Desde aquest meteix punt li anava dihent jo «gires un xich cap á l'esquerra, aixequa un poch més la barba, no tant, un pel més, aixís; no 's mogue!»

«Lo gitanet, restava assegut en l'arquimesa, fent ballar las camas, estirantse ls rinxos, escupint d'esquitllébit y clavant la gelosa mirada en mon treball que li havia de semblar detestable. Lo gosset mirava al seu amo ab sos ulls d'albí, se llepava ls bigotis ab sa llengua de pam, plana y rosada, s'aixecava, dava un tom sobre la mateixa rajola brandejant lo flech ab que rematava sa pelada cua, y, paf, s'ajassava altra volta en lo mateix punt. Repetí tantas vegadas aquesta maniobra que gayre bé 'm feya perdre la llissó, perque de cua d'ull, tot sovint veyia remoure á ma dreta aquella taca blanca y volejar á dos pams de terra lo plomall ab que termenava son cos. Mitj distret per l'animalet, y un molt capficat ab lo dibuix, vejent que la modela 'm perdía la posa, vaig saltar altra vegada cap á la tarima pera posar bé lo cap de la gitaneta. Y altra vegada ¡pam! cop á la espatlla y la subsegüent observació del nou Otello.»

«Ab interrupcions d'aquesta lley, qu'anavan essent cada volta més bruscas y enérgicas, vaig fer en duas sessions lo qu'has vist, encara que treballant molt encongít per aquella inexplicable gelosía.

«Al ters dia la modela no compareix, vaig esperar inútilment dematí y tarde; pero no 'n vaig fer cas, acostumat com estich á eclipses d'aqueixa mena. Jo estava enamorat d'aquell cap, sentía la febra del treball y naturalment no m'agradava gayre reposar per forsa; més qué ferhi? «Ja tornarà demá ó demá passat si ella vol» pensava jo. Y així probava d'aconortarme jo mateix, tot contemplant com treballavan los meus deixebles,... quan, l'endemá, agafo aquest diari é hi trobo la següent gacetilla.»

Mon company m' entregá 'l periódich y 'm senyalá ab lo dit una gacetilla que deya haverse trobat en la montanya de Montjuich, cosit á punyaladas, lo cos d' una gitana d' uns divuyt anys, sense que 'ls tribunals haguessen pogut identificar la persona de la víctima, ni la policia seguir lo rastre del malfactor.

En acabant jo de llegir, lo pintor continuá, esgrogueit com si se li renovellés la situació:

«Lo cor me doná un salt y 'm vingué desseguida al pensament l' idea de que la desconeguda víctima sería la meva modela. M' en vaig de dret, corrents, cap al corralet, la *morgue* de Barcelona, hont potser estaria exposat lo cadavre. ¡Ella mateixa, noy, ella mateixa! Lo que va passar per mí allavors, no puch explicarho: una suhor freda me banyá tot lo cos, de segur qu' estaria blanch com un lliri, vaig perdre per un moment lo mon de vista, tinguí d' arraserarme á la paret pera no caure. Jo, jo, semblava l' assessí! No pocas horas hagneren de transcorre y no pocas reflexions m' haguí de fer jo mateix pera tranquilisarme fins al punt que veus, qu' es com dirte, pera convencem no més de que, ja que la lley no pot perseguirme ni com á coautor ni com á cómplice, haig de regoneixer que no tinch gran culpa en lo fet. Mes de totas maneras jo 'n tinch més ó ménos; jo, encara que sense voler, vaig encendre la gelosía qu' ha posat lo punyal á la má del gitano; perque, no ho duptes, ell es qui l' ha morta, y l' ha morta no més que per gelosía, potser creyent que jo 'n volía 'l retrato perque n' estava enamorat y dihentse entre sí «donchs té, te la mataré y no podrás acabar-lo!»

—«Calla, home, calla; no digas disbarats, no ha sigut res d' aixó. Acaba, ¿qué has fet més, d' hont venías ara vestit de dol y tant exaltat qu' has romput fins la tela del quadro?»

L' amich se passá la má pe 'l front com per fer trencar de camí lo doll de sas exclamacions y, anusant de nou lo fil de la seva relació, continuá:

—«Ja veurás, un cop més tranquil, vaig pensar en fer

alguna cosa pe 'l bé de la pobre víctima qu' haurian enter-
rat com un gos, sense caixa ni acompanyament. No vaig
parar fins á conseguir que me l' enterressen decentment,
vaig pagarli l' atahut, comensá á circular per casualitat la
nova entre 'ls meus companys y aquesta tarde l' havem
acompanyada al cementiri una trentena de pintors y es-
cultors, despres d' adornarli la caixa ab garlandas de ro-
sas, una palma y una corona de semprevivas.»

«Pera 'ls meus companys ha sigut com una festa d' aque-
llas que 's permet lo cor quan está satisfet de la seva ca-
ritat; pera mí, un ver torment, una aflicció com la d' un
cap de dol molt parent del difunt; semblava qu' acom-
panyava á algú de la familia molt volgut, y es, qu' ademés
de la víctima, enterrava las esperansas de pintar may
més.»

Y, al dir aixó, duas llágrimas grossíssimas s' escolaren
cara avall del meu amich. Jo no 'l creya capás de sopor-
tar son determini més que durant pochs dias: al cap y á
la fi lo temps y la reflexió havían d' acabar ab las apren-
sions que l' havían invadit, y la necessitat de mantindre á
la seva familia li havia de posar altra volta lo pinzell á la
má més ó ménos d' hora: pero la déria que 'l dominava,
la seva intranquilidat d' esperit m' alarmaren y, llavors,
pera tranquilisarlo vaig dirli:

—«Mira, t' he deixat arribar fins al fi pera satisfer la
meva curiositat, pera saber qué havias fet tu després de
la desgracia: més ara jo t' haig de dir quan errat vas al
creure que la pobre gitana ha mort per causa d' haverte
servit de modela. Una casualitat m' ho ha fet descobrir:
en ton treball la he reconeguda y ab tas explicacions jo he
anat lligant caps. Avans d' ahir al vespre, dos amichs
meus y jo varem tindre l' humorada d' entrar en un café-
cantant del carrer del Cid. Ja pots imaginarte la concur-
rencia; entre ella hi havia la teva modela, y bona estona
varem contemplarla nosaltres molt entretinguda, molt
animada, conversant ab un *galonero* que 'ns semblá tam-
bé de la seva terra. Nosaltres creguerem qu' aquell seria 'l

seu estimat y no somniavam que hi hagués cap relació entre aquella parella y 'l gitanet qu' al eixir trobarem espiant per las ventallas del carrer. Si no l' hagués reconegut en la pintura que tu me'n has fet ara hi há poch, me'n hauría avisat la companyia d' aquell gos d' aygua tant xulladet, qu' al atravessar lo brancal de la porta, jo vaig fer grinyolar d' alló més, aixafantli, sense voler, la cua. Son amo ni tan sols va girarse, y ja veus que aixó es una proba eloqüentíssima de qu' estaria sort y cego y, en una paraula, tot ell endinzat en lo volcán de la seva gelosía. Perqué, quin gitano 's deixa trepitjar lo gos impunement? Si 'l gitano la va matar no fou, donchs, gelós de tú, sinó del galonero. Lo teu pinzell, la teva carrera no han de ressentirsen ni com ton cor, qu' al cap y á la fi es massa bó pera que no se interesse per la desgracia, sia de qui's vulla!»

Tot aixó era pura invenció meva, pero l' meu amich va darme gracias ab una estreta de má molt forta y, si no tocá may més aquell quadro, pera bé del art y de son nom continuá pintant fins que morí.

NARCIS OLLER.

PRIMERA

LAS DUAS XEMENEAS

PRELUDI

A tardor s' ha tornat hivern. A la fresca ha succehit lo fret. La groga catifa de fullas secas, será bentost blanca catifa nevada: la terra s' enfosqueix, y també 'l cel. Las blancas s' han quedat sens flors y sens aucells, sens color ni veu; mortas. En las albaredas, los esquelets dels arbres se destacan sobre la mortalla dels núvols. En los carrers los abrichs resguardan los rostres y l' alé entela 'ls vidres. No atravessan las aceras las damas gentils, que 's tancan com joyas en son estoig, en lo cotxe, ni brillan bronzos, crestalls, or y telas en los aparadors, 'perque 'l cel ennuvolat constantment esborra 'l clar obscur y fon en tó cendrós los espléndits colors de la paleta del cel... La tardor s' ha tornat hivern.

Veyeulo com avansa, baix la simbólica forma de un vellet arrugat, encorvat y tremolench. Veyeulo com s' acosta afanyós á lo que 'l revifa y sosté; al foch. Veyeulo com procura suplir ab uns tions encesos l' astre del dia.

¡Oh! Ben vingut sia 'l fret; allunyis en bon' hora per algun temps lo sol, sia fosca la terra y esblanquehit l' horisont, si d' entre las tristesas del hivern apareix com as-

tre de la familia, com llum d' amor, com calor de las ánimas, la flama benfactora de la llar...!

PRIMERA

Jo, per sort, he conegut la llar avans que la llar fos empresonada en la xemenea. Son c'ars recorts de quan era noy, per més que fa ja anys que soch home. Me trobava en una masía del camp de Valencia. Farsidas las golfas de negras y ensucradas garrofas, ple lo seller de doble y llarga renglera de grossas botas, provehits los trulls d' amples gerras d' oli; ab blats los graners; ab ferretjes las quadras; ab fruytas los armaris; ab adobs lo rebost.

La casa, ab urbana comoditat en sos alts, era en la planta baixa á us de pagés. Dos altíssimas portassas, al jardí de la fatxada l' una, al llarch corral de darrera l' altre. Al voltant del corral, porxos ab carros y carruatjes y quadras de treball de tota mena; més enllá las casas dels parcers; sinia, estables, corts, galliner y pleta. Aquell poble d' homes y bestias, tots treballadors y productius, se recullian, á manera de muralla darrera la extensa tàpia que rodejava la masía.

De nit, al hivern, amos y criats, caps de colla y parcers, homes y donas, feyan ample cercle entorn de la llosana sobre la que cremavan socas y brancas, y baix la gegantina campana de la xemeneya qual vora era 'l prestatje ahont estavan en renglera los matisats y lluents plats de Manises.

La major part dels presents s' asseyan sobre tamborets de morera y espart; alguns pagesos sobre sa manta doblegada en forma de coixí, y ab las camas encreuhadas talment com sos avis los moros. Las donas feyan mitja, los homes las habían, dormía la quitxalla, roncavan ab ritme igual los gats, boy torrats per las flamas, y 'l gros cá de guardia solía anunciar ab doblat y fort lladruch lo pas d' algun caminant per la vehina carretera.

Algunes nits l'amo contava fets de llunyanas terras: lo siti de Sebastopol, per exemple. També solían començar-se acudits y rondallas que alegraven la vetlla. Ni en aquella estona estava ningú vagatiu: los homes trenavan cordas ab espart ó apedassavan cabasos y sarrias; las donas d'ordinari feyan mitja, y en sa época adequada, desgranavan blat de moro.

Se posava llavors rodona paella, grossa com una roda, sobre 'l trípode de ferro, y 's feyan rosas; aixó es, se torraven los grans de blat de moro de manera que esclatavan en blanca y sabrosa explossió, com tendre capoll que s'obre... Menjavam aquelles rosas á grapats. Després, allá á las vuyt, se paravan tres taulas. Una petita, vora del foch pera 'ls amos. Altra no de més amplaria pero si més llarga, un xich separada de l' anterior pera 'ls criats. La tercera destinada als treballadors, la paravan ells mateixos en lo departament que 'ls estava assignat baix lo porxo.

Iluminavan á mitjas la taula dels senyors una hermosa llumenera y la flama de la llar; á las altres dos taulas las hi feya claror un grossíssim llum de ganxo penjat per un cordill d' un clau.

Unas xicotas tan netas com llestas, vestidas ab faldilla curta de percala, cosset, mocador anuat á la cintura, los brassos nusos, y en lo monyo agullas ab imitadas pedrerías servían lo sopar.

No faltavan en ella las partidas olivas, confitadas ab las herbas olorosas que suravan en la jerra ni 'l vi de la cullita de la masía posat en ample porró, ni 'l pá moreno y nutritiu pastat en aquella mateixa cambra y cuyt en lo forn—qual boca negra s' obría á pochos passos de la llar,—ni tampoch en la taula rústega faltavan las vermellas y rabiosíssimas pebrinas que mossegavan ab molt gust los pagesos ab més satisfacció que las dels inglesos al pendre 'ls *pikles*.

Se deya 'l rosari, y al poch temps tots dormían en la casa; tots ménos los gossos, que l' un en lo corral, fora del edifici l' altre, exercían tota la nit la més segura é incorruptible vigilancia.

Si era la vetllada del dissapte, encare que havian marxat los pagesos al poble—d' ahont fornavan lo dilluns al ferse clar,—no era per aixó més petita la animació. Al contrari, agafava un la guitarra, y ab frecuencia un altre un guitarró que per aquí 'n diuhen cítara, preparavan altres la veü, empunyavan algun fadrí y alguna xicota las castanyolas, y sens més requisit s' armava 'l ball més alegre y gentil que 's pot imaginar.

Guitarra y guitarró sonavan sas cordas tibants ab acompanyament que semblava oriental al primer cop d' ull, repicavan ab forsa las castanyolas, y 'ls balladors, sens tocarse may, avansavan y retrocedían, saltavan y giravoltavan ab ayre y gentilesa estremada.

Y en tant que 'ls tions espeternegant sobre la pedra llensavan roentas flamaradas, que amoixavan ab alé de foch los rostres dels més próxims y feyan ballar sobre 'ls murs las negras y retalladas ombras de las parellas, lo cantadó, ab las mans perdudas en l' amplíssima faixa que duyan ab repetits toms al cos, feya vibrar son accent en una d' aqueixas coblas, també morescas, ahont l' amor, la galantería, se vesteixen ab la samarra del pastor, lo turbant del árabe.

Repós, content, pau, rustecetat, confiansa, unió, senzillesa, ignorancia, respecte,—tot aixó 's consumía apaciblement en la antiga llar pagesa.—

Alló era la xemenea d' ahir.

SEGONA

Hem atravessat més de vint anys y més de mil lleugas. Nos trovém en la capital dels Estats-Units; á Washington y en plena *season*—es á dir, en lo millor de la breu temporada de Desembre á Mars, en que 'l mon oficial y diplomátich dona vida en aquella ciutat trassada á dret fil, ensopida com morta l' altre temps del any.

També es de nit y també molta gent dels dos sexes, s' agrupa en ample cambra: en lo *parlor* (saló de recep-

cions) de casa *Misters X*. Lo seu marit no 's deixa veure ó 's presenta sols per breus instants; ella mateixa ab prou feynas s'hi deixa veure; sas fillas fan los honors; reben, parlan, invitan, acompanyan, lo mateix que si fossen casadas ó caps de casa; millor, com si fossen homes.

Una munió de *ladies y gentlemen* van y venen per los salons, senzilla y á la vegada que ricament amoblats segons lo gust anglo-saxó.

Los homes portan ab cert embras lo vestit d'etiqueta y acostuman á no usar *clac* ni portar lo sombrero á la má; molts han vingut ab gorra que han amagat en la butxaca del gaban al deixar-lo en lo vestibul.

Ellas arrossegan ab extrema gentilesa, la cua del vestit de ball y mostran lo desembrás, lo pas segur, lo tirat desembolt de la dona que desde noya viu á lo xicot.

Moltas son bonicas; hermosíssimas algunas. Hi ha tots los tipos y totas las bellesas.

Avans d'entrar en lo saló se topa en lo ram de escala que puja al primer pis de lo que á Europa se'n diu *hótel* particular. En los grahons encatífats hi ha sentadas, recolsadas, parellas de senyoretas y galans... Allí conversan, coquetejan (diríam aquí) ab tota llibertat. No tingueu por de que vagi la mare á recullir la falda jirada de la noya ni á sermonejarla per que está tant temps boy junta al mateix galan. En tant no hi ha por que la mare acostuma á estar aquellas horas dormint tranquilament en son *sleeping room* ó sia dormitori.

¿Y qui tornarà la noya al domicili patern á la una ó á las duas de la matinada? Una amiga per conta d'ella un amich.

Després del *parlor* y 'ls gabinets y altres cambras adornats de pinturas y bronzos, y porcellanas y tapissos, rellú ab munió de llum lo menjador.

Fan bo de veure allí aquellas elegantíssimas *ladies*, de cos esbelt y semblant delitós ahont florejan tots los llinatges d'hermosura europea, mossegar ab las perletas que en las genivas tenen, grossos talls de pernil ó de gall d'

indi; ferse ab bons plats de llagosta ab salsa picant com la *pebrereta* valenciana, ó engolin gentilment copas de *champagne* ó de Jerez.

Després y cansadas ja de ballar (aixó poquíssimas vegadas) lo wals Boston, únich ball que 'ls agrada, s'acostan á la xemenea.

Perque també allí hi ha xemenea, y en bona fé que es hermosa. De roure treballat fet venir expressament de Milan, ja esculpit per artista de fama; las garlandas talladas en la rica fusta pujan fins al entarimat de la habitació y á la vegada que enquadran la boca de la xemenea pròpiament dita, enquadran també la superba lluna d'un mirall veneciá ó Saint-Gobain que sobre aquella s'alsa.

Moltas vegadas lo treball de talla, lo mirall y demés, son fabricats en lo país; que ja 'ls norts americans no tenen de menester als europeos mes que per vendre, pocas vegadas pera comprar.

Devant d'aquella monumental fogayna, sobre envellutadas catifas, entre richs objectes d'art;—al costat de bellíssimas donas sanas, ben educadas, molt instruhidas, de tracte de company, encantadoras per tot concepte;—escoltant lo quarteto que en lo saló vehí tocava 'l bals cadenciós;—distingint los canalobres cuals raigs de llums se trencavan sobre las ampollas de vins exquisits ó dauravan las pirámides de platanos y pinyas;—en aquell país ahont s'usa per cada dia lo gas com á los llums de ma,—lo vapor com á cotxes y 'l telégrafo com á criat;—allí en lo pinacul de la riquesa del progrés y de la perfecció... mé vaig acostar també com quan era noy á la xemenea.

Llensava viva calor; vaig fixarme en lo munt de tions d'ahont la calor sortia, sempre exactament igual; y m'hi vaig acostar casi fins á tocarlos.

La llenya era terra cuyta pintada é imitant 'ls tronchs, y per una série de foradets s'escapavan petites flamas de gas.

¡Lo gas! Aixó es lo que cremava en aquella llar falsificada. Aquella era la xemenea.

FINAL.

—Lector ¿que prefereixes?

Mes, á que ve la pregunta? Si ets home del sigle, ¿com no has de preferir lo que 'l sigle porta en son equipatge de la civilisació y de l' avens? Si ets home d' avuy, ¿com no has de preferir la chimenea de demá?

Jo no la maleheixo, ni la condemno, ni la retxasso. Fora un tant injust y un molt inútil. La vulgui ó no la vulgui te de venir...

Mes permeteume que 'l dia en que tombi l' aixeta del contador pera que cremi la chemenea en ma casa, exali un sospir en memoria d' aquell dia en que las mevas mans infantils tiravan una branca pera revivar la flama de la llar pagesa.

Será sospirar per lo que s' estimá y no existeix, per lo que morí. Mes ¿qui no sent cremar en son cor encara que sia com tebi foch follet la flama d' algun amor mort?

LLUIS ALFONSO.

LO LLIT DELS MORTS

A de molt petit ensá sentia com una mena de repulsió, entre feredat y melancolía, al passar pel davant de l' Iglesia de ma vila, y aquesta sensació 'm comensava ja al entrar á la Sagrera, pero anava augmentant per graus fins á trovarme en mitj d' aquell quadrat regular y esquifit que 'l poble ha batejat ab lo pompós nom de plassa.

La Iglesia, aquella gran massa de pedra que s' aixeca muda projectant una negra ombra fins á sobre de las casas del davant deixant la plasseta, cap al tart entre tenebras, tenint á sa dreta lo reixat negre y baixa tanca del cementiri, impósa y obliga als que per aquell indret passen á fer la veu més baixa, y fins á callar del tot pera dedicar un recort als que reposan á l' altra banda.

Més no tothom te cor: també hi ha gent disposta á desafiarho tot, fent gala de la impietat.

Entre 'l poble hi corra de pares á fills una tradició que he sentit contar passant per la Sagrera á ma bona avia.

Ja era mitja nit, y encara lo jovent més estrafalari del poble corria pels encontorns, y feya broma y gatzara com si volgués donar probas de que no 'ls espantavan ni 'ls follets ni las fantasmas.

Passaren per davant del cementiri y las canturias y riallas no paybagáren; ben lluny d' aixó, més aviat anaren en augment; desafiant la natural basarda que aquell repós inspira.

Arrambat á la tanca del cementiri hi havia lo llit dels morts, que tal vegada esperava allí que 's fes dia pera anar á buscar á n' algú y durlo entre sos amichs y parents difunts, boy abrigats ab lo mantell negre y vorada d' or.

Un d' aquells aixelebrats s' adoná del llit dels morts y en broma proposava endúrseles, més algun d' entre ells s' hi oposá no pas pel sacrilegi que fentho cometian, sinó «perque, deya, no sabrían que ferne.»

—Lo deixarem en qualsevol banda,—saltá un.—

—Lo tirarem al Viver.—feu un altre.—

—Y que 'l vagin á buscar demá,—afegiren ja tots unint las paraulas als fets y posant lo llit dels morts á terra.—

Pero encara no era grossa la broma y la profanació. Un d' ells proposá fer lo mort sobre 'l llit y 'ls demés que 'l portessen, proposició rebuda ab entussiasme per tots.

Un altre, jo no sé si 'l diable en persona devia proporcionárlshi 's tragué de la butxaca trossos de ciri, y encesos va repartirlos entre 'ls altres.

Y aquell estrany corteig se dirigí pel camí de baix.

En sent al Corredor ja haurian reculat si no hagués sigut dit qui ho proposava; lo voler tots passar per valents los feu avançar ab resolució.

Lo Corredor es una lley de passatge ó camí cubert que de dias es bastant fosch, pero de nits es com una gola de llop.

A mesura que avansavan, la claror dels ciris anava obrintse pas y augmentant: ho trovaren tots molt natural perque l' espay que la resplandor podia recorre era mes petit.

La riota, y la gresca duraren encara, quan deixaren de riure, permaneixent callats, los de darrera. Los de davant no 'n feren cás.

Encare no eran á mitj Corredor, los de davant notaren que 'l pés s' anava fent á cada pas mes feixuch, y aquesta observació feta en veu alta no obtingué resposta dels de darrera.

Se varen girar pera riure plegats de la nova broma de fer lo mut, y un glassament general de sanchs vá recorre sas venas.

A cada cantó hi havia un home abrigat ab un mantell blanch caygut sobre la cara ab una atxa encesa á la má.

Arrencaren á corre, no obstant y 'l cegament de camas, abandonant al seu amich encarregat de fer lo mort; cadascú 's cuidá d' ell y fora.

L' endemá las primeras vellas que varen anar á missa matinal, no notaren que hagués passat res: lo llit dels morts encara estava arrambat á la tanca del cementiri, esperant que 'ls portadors se llevessin pera anar á buscar un mort.

Pero en eixint de missa, la gent que pera fer dressera passaren per baix, vegeren en mitj del Corredor á un home estés, que trovaren fret, glassat: tothom lo reconegué: era un dels joves mes de la gresca de la vila, á qui, deyan, la mort haurá sorprés repentinament.

Pero la causa de la seva mort prou que la escamparen pel poble 'ls altres quatre joves, que al cap de vuyt dias pogueren deixar lo llit, y encara no del tot lliures del esglay d' aquella nit horrible.

«Es que, segons me contava la meva bona avia, los morts solen aixecarse de son lloch de descans y castigar d' una manera terrible als que passant pel davant del cementiri, ó bé 'n fan mofa ó be hi passen indiferents. Per aixó, fill meu, solia afegir, resem un pare nostre y un ave maria pera que nostres difunts germans gosin del etern descans...»

S. FARNÉS.

hont l' ermita campà els seus vots,
castell y esglesia, cel, mar y terra,
de Amor, Fe y Patria nos parlen tots.

Som gent honrada, som gent tranquila,
escursionistes del Rat-Penat:
de poble en poble, de vila en vila,
busquem memories del temps passat.

Valencianeres, les dels ulls negres,
d' estampa antiga de l' anyal pen
quan per la porta passen altres,
no porogoses vos amarem.

CANSÓ

DELS ESCURSIONISTES DEL RAT-PENAT

Som gent honrada, som gent tranquila,
escursionistes del Rat-Penat:
de poble en poble, de vila en vila,
busquem memories del temps passat.

Pels camps alegres hont sa ribera
lo Turia broda eternes flors;
per les montanyes hont la olivera
á pler nos dona sos fruyts millors;
pels horts flayrosos hont entre paumes
tot l' any verdejen los tarongers.
dels nostres avis; Ferrers y Jaumes,
trovem gojosos vestigis vers.

Som gent honrada, som gent tranquila,
escursionistes del Rat-Penat:
de poble en poble, de vila en vila,
busquem memories del temps passat.

Lo solitari castell que un dia
va ser espasme del sarrahí,
hont amoroses cansons ouía
gentil donzella tancada allí;

l' humil santuari del pla ó la serra,
hont l' eremita cumplí els seus vots,
castell y esglesia, cel, mar y terra,
de *Amor, Fé y Pàtria* nos parlen tots.

Som gent honrada, som gent tranquila,
escursionistes del Rat-Penat:
de poble en poble, de vila en vila,
busquem memories del temps passat.

Valencianetes, les dels ulls negres,
d' estampa ayrosa, de infantil peu,
quan per la porta passem alegres,
no poregoses vos amageu.
Vingau rialleres; porteu la bota
que ab bálsem omplin Guart ó Turís,
y entant que en ella queda una gota,
cantem al nostre gloriós país.

Som gent honrada, som gent tranquila,
escursionistes del Rat-Penat:
de poble en poble, de vila en vila,
busquem memories del temps passat.

Jardí d' Espanya, Valencia hermosa;
d' estranys y propis admiració,
tu la que guarda Penyagolosa
y els peus en l' aygua, l' altiu Mongó.
Hurí cristiana, real princesa,
pera nosaltres amants fidels,
les gales mostra de ta riquesa,
dels teus encisos desgarra els vels.

Som gent honrada, som gent tranquila,
escursionistes del Rat-Penat:
de poble en poble, de vila en vila,
busquem memories del temps passat.

Dcl Cit tu fores la desposada,
després del noble Jaume valent,
tu pel gran Ausias fores cantada,
y benehida per sant Vicent.
Per guardar eixas santes memories
y los teus timbres sempre enaltir,

en los seus passos viure y morir.
volent, per únics profits y glories.

LO ROURE Y LA CANYA.

FAULA.

A una canya mitx migrada
Aixís deya un forsut roure
quan sas fullas feya moure
l' alé de la marinada:

—Ets molt debil, canya amiga,
y 'm fas llástima quan veig
que 't doblega 'l suau oreig
com si fosses una espiga.

Mostrat ferma y fes com jo
que, per mes que búfi ab forsa,
may lo vent m' ha pogut torsa
lo mes petit branquilló.—

La canya no va obrí 'ls llavis
per defensás de son vehí
perqué havia sentit dí
que 'l callá es consell de sabis.

Fins que un dia... ó una nit,
que pel cas tot es igual,
un horrorós vendabal
va girarse ab gran despit,

Seguint com sempre seguia
lo sistema de vinclarse
la canya lográ salvarse
aquella nit... ó aquell dia.

Mes lo roure que, potent,
oposá, altiu, resistencia,
arrancat fou ab violencia
per la gran forsa del vent,

L' home orgullós, ben mirat,
á la curta ó á la llarga
la seva existencia amarga
ab la culpa del pecat.

En cambi no 's pot duptar
que si, humil, l' orgull sap vensa
sempre troba recompensa
en lo seu modo de obrar.

JAUME RAMON Y VIDALES.

Mes lo roure que potent
oposà, aliu, resistèncià,
artstèncià tou ab violèncià
per la gran forsa del vent

L'home orgullós, ben mirat
à la cura è à la llarga

AMOROSA

En cambi no s'è pot dubtar
que si p' l'orgull s'è vençut
(DE W. DE MILLEVOYE.)
en lo seu modo de obrar.

VINGUÉ pe 'l cor la fresca primavera
espléndida de gotx y de perfum,
y ab lo somrís de la il lusió primera
guayto á la vida hermosa y falaguera
com poncelló badat mira á la llum

Sento vibrá' una veu indefinida
com aletetx de rossos sérafin,
una veu dolça que á estimar me crida
que m' eneanta y descriu amorosida
la imatge de mos somnis mes divins.

Sento mon pols batent dintre ma testa,
mon pit s' axampla y se m' esplaya 'l cor,
y m' ubriaca l' accent d' aquella orquesta
que entona l' hymne de l' augusta festa,
la festa pura del excels amor.

L' amor arrela en l' animeta mia,
l' amor castíssim d' un ideal gentil;
me fa sentir l' eco d' una armonía.
que atrau la enamorada fantasía
vessant aromas d' un etern abril.

La estimo jo, com un recort puríssim
d' una anyorada y viva realitat;

per ella, es mon ideal amorosíssim
aquell ideal sagrat, noble y bellíssim
que una aspiració ingénua ha despertat.

Jo vetx en son esguart plé de dolsura,
la essencia viva de sublim creació
y en sa testa severa, casta y pura,
la encarnació vivent de la hermosura.
la imatge de la humana perfecció.

Es la idealisació de la esperansa
divinisada en afanyós anhel,
es la expressió de la bellesa alsantse
y 'l conhort enmelat de l' anyoransa,
dels sers que tenen sos amors al cel.

Jo l' he estimada, jo l' he vist somriure
tot mirantme amorosa fit á fit,
per ella m' he sentit ab gotx reviure
y he volat á un espay obert y lliure
que es lo llindar inmens del infinit.

No sé si las aletas de ma pensa
un dia en eix espay no volarán,
sols sé que 'l viure ab son amor comensa
que l' alé perfumat que 'l recort llensa
m' ho torna tot mes pur, mes bell, mes gran!

A. MASRIERA.

Juny 1881.

que una aspiració humana ha despertat.

LA TRADICIÓ

**D'd'un grapat de runas,
del temps destrucció,
cercant sa memoria
recorts d'una historia
surt la tradició.**

Forada una canya ó polsa una lira
y canta, qu' á voltas, apar que delira
en sa soletat;
la vall que l'escolta sa veu acompanya
y l'eco, qu' amiga li don' la montanya,
redola espantat.

Lo vent, en sos brassos lleugers, se l'emporta
y un cántich ne deixa quant passa la porta
dels pobles vehins;
en son lloch nadívol lo guardan y l'cantan
las brisas primeras, los torrents quant saltan,
gronxantse los pins.

Lo riu quant devalla recorda las gestas
ne canta las guerras, reconta las festas
del vell muraldal,
en lo temps qu' altívol lo cap aixecava,
mentres socavantlo potser li cantava
cansó funeral.

La brisa lleugera de la matinada
 potser xarroteja, voltant la enramada
 llegendas d'amor;
 pe 'ls fills de la terra, de forta nissaga,
 los fets gloriosos recorda y propaga
 llunyana remor.

Y en tant, des' l' altura
 la bella natura
 admira 'l pastor,
 que inspira sa terra
 yell cantic de guerra
 ó trova d'amor.

JOSEPH TAMBURINI.

Olot 15 Agost 1880.

MARIA NIETO

¡LA FONT DELS NOYS!

POBRETA Font dels noys; raja á gotetas
y encar qu' es un brillant cada una, encara
no es prou per' anarhi á heure las ninetas
ni per ferhi á sos peus los nins gatzara.
Si aixis com en trist bosch naix ignorada
nasqués prop d' un palau ó vila hermosa,
¡ben prompte per lo luxu trasformada
l' hi cabria la sort de ser ditxosa.

Llavors en rica tassa recullidas
las aguas qu' avuy plora y desprecian,
en grans refreschs y lunchs foren servidas
y son gust y frèscor admirarian.

Après las gayas ninas catalanas
com las fillas del Nort de rossas trenas,
á son costat ayrosas y galanas
al olvit donarian mals y penas.

Mes no ploris perçó, que si humil restas
tambe lliures del jou tas perlas moran,
y si en tos peus no hi fan aplech ni festas
en cambi los aucells, de cor t' adoran.

MARIA NIETO.

REVISTA LITERARIA.

DESEMBRE.

Lo modern renaixement catalanista ha portat una vida esllanguida y pobre, dirán alguns que abrassan ab sa mirada un dels variats aspectes que aquest moviment compren; pero nosaltres que l'hem seguit ab tota detenció no 'ns atrevirem á ferli aqueix retret, ans al contrari, potser en aquesta pobresa y esllanguiment que 's nota en la faceta literaria hi trovariam motius de confiança y fins de veritable satisfacció.

Es un fet que nostre renaixement avans purament literari s'ha anat extenent fins al punt que ara com ara abrassa totas las manifestacions de la activitat humana. D'avans eran uns quants entusiastas motejats de somiadors los que s'atrebian á ostentar lo caracter catalá: ara ja en totas las esferas del treball s'hi nota una revivalla vigorosa.

Lo renaixement artístich es un fet: ja 's por dir que Catalunya ha lograt ferse coneixer alcansant una admiració justa moltas obras d'art que surten de nostres tallers. En la música, en la pintura, en la escultura, en totas las bellas arts ha despertat del quietecisme en que estava postrada.

Y 'l renaixement no s'ha acontentat encara: ha volgut cridar á nostres industrials, convidantlos á esser propagadors de la bona idea y 'ls comerciants, y 'ls fabricants, y 'ls obrers, y 'ls agricultors, totas las forsas vivas del país han respost. ¿Com no, si s'han convenut de que 'l treball de verdader profit es sols aquell en que s'hi descubreix l'esperit, lo carácter del treballador? ¿Com no, si han vist esser una gran veritat, que la principal condició d'una obra es l'esser original? Per aixó ja nostre poble s'adona de que una de las principals causas del decandiment de nostra nació era sense cap dubte la manía de fer desapareixer lo carácter, costums, y llengua dels pobles que la constituheixen, manía portada al extrem de pretendre fins fer caure en olvit las gloriosas historias particulars de cada comarca, á fi de fer sobresurtir més y més, la migrada historia de nostra unió; es á dir que segons aquesta tendencia era un mal gravíssim tenir una gloriosa historia.

Cada més hem fet una curta ressenya del moviment literari, y avuy hem de fer lo mateix, per lo que respecte al de Desembre. ¿Qué hi fá que no sia més numerosa la llista de las obras publicadas? ¿Vol dir res aixó en contra del avens de nostre renaixement?

De cap manera, ó sino que 's recordi aquella frase tan encertada de un diputat castellá «Altra fora la prosperitat d' Espanya si la nació tingués altres Catalunyaes.» Fa poch també que un escriptor vagat, possehit d' entussiasme al contemplar nostre renaixement exclamava «Los pobles del nord d' Espanya son los cridats á imposar son carácter en tot: ells serán los verdaders amos de la nació.»

S' han estrenat en lo mes de Desembre; á Romea lo drama en tres actes de D. Joseph Feliu y Codina *Lo mas perdut*, que alcansá un éxit molt favorable; al Tívoli l' apropósit en un acte *Las fantasmas de Gracia*; al Circo la *Jupa blava* sarsuela en un acte lletra de D. Joaquim Riera y Bertran y música del mestre Sr. Vilar; á Novetats *Una anada á Montserrat* joguina en tres actes, arreglo del francés pels Srs. Aulés y Llanas, y al Olimpo la comedia en un acte *Lo nostre pa de cada dia* dels Srs. Servola y Sampons.

En aquest darrer teatro s' hi está ensajant lo drama en tres actes de D. Joaquim Rubió y Ors *Gutenberg*, y *Los mils* de D. S. Trullol y Planas; al Espanyol s' hi ha presentat pera serhi representada una comedia en un acte, titulada *Vuyts y nous*, y per últim Don Frederich Soler ha terminat una comedia en tres actes, *La carta de navegar*.

La societat coral Euterpe celebrá una vetllada concert pera la distribució dels premis del certámen «Clavé.»

També la Secció Catalanista del Ateneo Tarragonense de la Classe Obrera celebrá la festa acostumada pera la entrega dels premis oferts en lo cartell de que ja donárem compte.

S' ha publicat ja lo cartell dels Jochs Florals pera l' any 1882, y també ha publicat lo seu la Secció Catalanista de La Joventut Católica d' aquesta ciutat.

Com dihem anteriorment no és molt gran lo número d' obras publicadas durant l' any que acaba de trascorre, y no havia d' esser lo darrer mes més afortunat que 'ls anteriors en aquest punt.

Las obras del malaguanyat amich Bartrina que ja anunciarem en mesos anteriors han vist la llum, coleccionadas per D. Joan Sardá y acompanyadas d' un retrato del autor.

Además s' han publicat los travalls premiats en lo darrer certámen de *El Eco de Badalona* y 'l del Certámen de Valls.

Continuan apareixent quaderns de la important obra *Album Pintoresch Monumental de Lieyda y sa provincia* que publican D. Joseph Pleyan de Porta D. Frederich Renyé Viladot, y també lo pri-

mer de dits senyors continúa donant á llum *La Garlanda Poetica Il·urdanesa* de qual interessant publicació n' han sortit ja 8 quaderns.

Acaba de publicarse *La llum, influencia de la mateixa sobre la vida*, original de D. Francisco X. Tabella.

Finalment, sabém que D. Frederich Soler está escribint un poema que té per títol *Las alas negras*.

Com de costum, las societats catalanistas tan de Barcelona com del restant de Catalunya han continuat donant conferencias sobre interessants punts de historia, literatura y ciencias, veyense en general concorregudas.

Es digne d'aplauso lo moviment que 's nota en totas aquestas societats, sobre tot en la Associació Catalanista d' Excursions Científicas y Associació d' Excursions Catalana, que ab sas freqüents excursions no sols estimulan al jovent al estudi, sino que contribueixen moltíssim á engrandir l' afecte que tot bon catalá sent per la nostra terra, cridant la atenció sobre las bellesas contingudas en sos monuments, no descuidant l' estudi de las nostras costums y tradicions.

També s' han celebrat vetlladas y concerts escullidíssims: d' entre las primeras devem fer particular esment de la celebrada per l' Ateneo Barcelonés á la memoria de 'n Bartrina, y la que portá á cap la Associació Catalanista de Valls en lo Centro de Lectura d' aquella població á la memoria del malaguanyat poeta 'l jove gironí D. Vicens Piera Tossetti.

No terminarem aquesta revista sense condóldrens per la perdua soferta pel catalanisme ab la mort de D. Francisco Domingo; un gran cor catalá ha deixat de glatir, pero sa bona memoria no s' esborrará may més mentres quedí un fill de Catalunya que senti pera sa terra l' amor que li portava 'n Francisco Domingo.

SUMARI

NARCIS OLLER.	La modela	441
LLUIS ALFONSO.	Las duas xemeneas.. . . .	450
S. FARNÉS.	Lo llit dels morts.	457
TEODOR LLORENTE.	Cansó dels escursionistas del Rat- Penat..	460
JAUME RAMON VIDALES.	Lo roure y la canya.	463
A. MASRIERA.	Amorosa.	465
JOSEPH TAMBURINI.. . . .	La tradició.	467
MARÍA NIETO.	La font dels noys.	469
	Revista literaria.. . . .	470